

Nemá-li se sám Ústavní soud jako ústavní orgán, tj. orgán veřejné moci, dopouštět libovůle, jejímuž zákazu je sám také podroben, neboť i Ústavní soud, či právě on, je povinen respektovat rámec ústavního státu, v němž je výkon libovůle orgánům veřejné moci striktně zapovězen, musí se cítit vázán svými vlastními rozhodnutími, která může svou judikaturou překonat jen za určitých podmínek. Tento postulat lze přitom charakterizovat jako podstatnou náležitost demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR).

První možností, kdy Ústavní soud může překonat vlastní judikaturu, je změna sociálních a ekonomických poměrů v zemi, nebo změna v jejich struktuře, anebo změna kulturních představ společnosti. Další možností je změna či posun právního prostředí tvořeného podústavními právními normami, které v souhrnu ovlivňují nahlížení ústavních principů a zásad, aniž by z nich ovšem vybočovaly, a především neomezují princip demokratické právní státnosti (čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR). Další možností pro změnu judikatury Ústavního soudu je změna, resp. doplnění těch právních norem a principů, které tvoří závazná referenční hlediska pro Ústavní soud, tj. takových, které jsou obsaženy v ústavním pořádku ČR, nejde-li samozřejmě o změny odporující limitům stanoveným čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR , tj. nejde-li o změny podstatných náležitostí demokratického právního státu.

Platové poměry soudců v širokém smyslu mají být stabilní nesnižovatelnou veličinou, nikoli pohyblivým faktorem, s nímž kalkuluje to či ono vládní uskupení např. proto, že se mu zdají platy soudců příliš vysoké ve srovnání s platy státních zaměstnanců nebo ve srovnání s jinou profesní skupinou. Usilování o takovou rovnost vybočuje z kategorie ústavnosti, jde o politický cíl, který nemá oporu v ústavně chápaném principu rovnosti. Tento princip nalézá v materiálním smyslu své hranice ve vyjádření, dle kterého "stejně nesmí být upravováno libovolně nestejně, avšak zároveň nestejně nesmí být upravováno libovolně stejně". Princip rovnosti nelze chápat jako nivelizaci ve výsledku, nýbrž je třeba jej interpretovat jako garanci stejných startovních šancí. Takto vyložený princip rovnosti však zákonodárce zjevně nedodržel.

Ústavní soud

rozhodl v plénu o návrhu na zrušení slova "soudcům" v § 1 zákona č. 416/2001 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 a stanovení výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2002 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům, členům prezidia Komise pro cenné papíry, zástupci Veřejného ochránce práv a členům bankovní rady České národní banky, takto:

Slovo "soudcům 2)" v § 1 zákona č. 416/2001 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 a stanovení výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2002 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům, členům prezidia Komise pro cenné papíry, zástupci Veřejného ochránce práv a členům bankovní rady České národní banky se ruší dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů.

Odůvodnění

I.

Dne 8. dubna 2002 podala předsedkyně senátu 13 C Městského soudu v Brně Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR , ve znění platném do 31. května 2002, a § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, (od 1. ledna 2003 je toto ustanovení obsaženo v § 64 odst. 3 tohoto zákona , dále jen "zákon o Ústavním soudu") návrh na zrušení slova "soudcům" v § 1 zákona č. 416/2001 Sb.,

o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 a stanovení výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2002 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům, členům prezidia Komise pro cenné papíry, zástupci Veřejného ochránce práv a členům bankovní rady České národní banky, neboť v řízení o žalobě soudce Městského soudu v Brně proti České republice - Městskému soudu v Brně na zaplacení dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 ve výši 53 100 Kč a náhradu nákladů řízení vedeného u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 13 C 27/2002 dospěla k závěru, že uvedené ustanovení zákona č. 416/2001 Sb. , v jehož důsledku nebyl žalobci ve výplatním termínu stanoveném na 15. ledna 2002 vyplacen další plat za druhé pololetí roku 2001 v této výši, na nějž má nárok podle § 4 odst. 2 zákona č. 236/1995 Sb. , o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, ve znění pozdějších předpisů, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s čl. 1 Ústavy ČR (nyní po novelizaci provedené ústavním zákonem č. 395/2001 Sb. účinným od 1. června 2002 jde o čl. 1 odst. 1) a čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") neboť představuje výrazný zásah do soudcovské nezávislosti zaručené v čl. 82 odst. 1 Ústavy ČR . Uvedla, že ke shodnému závěru dospěl Ústavní soud ve svém nálezu z 15. 9. 1999, vyhlášeném pod č. 233/1999 Sb. (sp. zn. Pl. ÚS 13/99, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 15, str. 191 a násl.), kterým zrušil slovo "soudcům" v § 1 zákona č. 268/1998 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, a vyslovil názor, že odejmutí dalšího platu soudcům je ohrožením principu soudcovské nezávislosti. V dalších svých nálezech z 3. 7. 2000, vyhlášených pod č. 320/2000 Sb. a č. 321/2000 Sb. (sp. zn. Pl. ÚS 18/99 a Pl. ÚS 16/2000, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 19, str. 3 a násl. a 23 a násl.) Ústavní soud sice zamítl návrhy na zrušení zákona č. 287/1997 Sb. , kterým se doplňuje zákon č. 236/1995 Sb. , o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, ve znění zákona č. 138/1996 Sb. , a slova "soudcům" v § 1 zákona č. 308/1999 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1999 a za druhé pololetí roku 2000 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, vyslovil však názor, že odejmutí platu soudcům je možné pouze ve výjimečných a ojedinělých případech.

II.

K návrhu se podle § 69 odst. 1 zákona o Ústavním soudu na výzvu Ústavního soudu vyjádřili předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky prof. Ing. Václav Klaus, CSc. a předseda Senátu Parlamentu České republiky Doc. JUDr. Petr Pithart.

Předseda Poslanecké sněmovny uvedl, že podle zákona č. 236/1995 Sb. další plat soudci náleží, pokud v kalendářním pololetí skutečně vykonával funkci alespoň 90 kalendářních dnů a za podmínky - pokud jde o druhé pololetí kalendářního roku - že výkon funkce soudce neskončí přede dnem 31. prosince a namítá, že z formálního hlediska zákon č. 416/2001 Sb. nabyl účinnosti dříve než se stačily v případě soudců naplnit obě podmínky nutné k vyplacení dalšího platu, totiž výkon funkce po dobu 90 kalendářních dnů a trvání pracovního vztahu soudce k poslednímu dni kalendářního pololetí, a proto navrhopatelovo tvrzení, že u žalobce předpoklady pro výplatu dalšího platu byly splněny, je bezdůvodné. Vyjádřil nesouhlas s navrhopatelovým stanoviskem, že nevyplacení jednoho dalšího platu představuje zásah do soudcovské nezávislosti, neboť toto peněžité plnění lze stěžejí pojímat jako hmotné zajištění soudců. Připomenul, že by nebylo morální a bylo by popřením rovnosti občanů, kdyby jedna skupina zaměstnanců odměňovaných z prostředků státního rozpočtu měla přiznanu jednu výhodu navíc (neodejmutí dalšího platu) oproti jiným skupinám zaměstnanců nebo představitelům, jimž další plat v roce 2001 odejmut byl nařízením vlády č. 453/2000 Sb. , kterým se mění nařízení vlády č. 251/1992 Sb. , o platových poměrech zaměstnanců rozpočtových a některých dalších organizací, ve znění pozdějších předpisů, č. 454/2000 Sb. , kterým se mění nařízení vlády č. 253/1992 Sb. , o platových poměrech zaměstnanců orgánů státní správy, některých dalších orgánů a obcí, ve znění pozdějších předpisů, a č. 496/2000 Sb. , kterým se mění nařízení vlády č. 79/1994 Sb. , o platových poměrech zaměstnanců ozbrojených sil, bezpečnostních sborů a služeb, orgánů celní správy, příslušníků Sboru požární ochrany a zaměstnanců některých dalších orgánů (služební platový řád), ve znění pozdějších předpisů, pokud jde o zaměstnance státní správy, a právě zákonem č. 416/2001 Sb. , týkajícím se představitelů státní moci, bylo vzniku této neodůvodněné nerovnosti zabráněno. Shrnul, že zákonodárny sbor jednal při projednávání zákona ve shodě s právní procedurou a v přesevědčení, že přijatý zákon není v rozporu s Ústavou .

Předseda Senátu uvedl, že po schválení vládního návrhu zákona Poslaneckou sněmovnou a jeho postoupení Senátu Senát přes doporučení svého ústavněprávního výboru, který mu svým usnesením doporučil vrátit návrh zákona Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy spočívajícími ve vyloučení soudců z působnosti zákona, vyjádřil vůli návrhem zákona se nezabývat. Sdělil, že další platy jsou stále upraveny zákonem č. 236/1995 Sb. , jehož připravovaná komplexní novela dosud nebyla přijata a stejný je osud návrhu zákona o platech a některých dalších náležitostech soudců a státních zástupců. Co se týká věci samé, odkázal na vyjádření Senátu v řízeních evidovaných u Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 13/99, Pl. ÚS 18/99 a Pl. ÚS 16/2000.

Ve vyjádření Senátu k návrhu vedenému u Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 13/99 na zrušení zákona č. 268/1998 Sb. podepsaném jeho předsedkyní PhDr. Libuší Benešovou bylo uvedeno, že návrh

zákonu vyšel ze Senátu, který jím sledoval dosažení toho, že jak zaměstnancům rozpočtové sféry, tak představitelům státní moci, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry bude v roce 1998 náležet pouze jeden další plat. Vzhledem k datu schvalování tohoto senátního návrhu zákona Senátem bylo navrženo, aby zákon nabyl účinnosti dnem vyhlášení, a to k takovému datu, aby se předešlo pochybnostem o jeho případné retroaktivitě. Návrh zákona schválený Poslaneckou sněmovnou byl postoupen Senátu až 30. října 1998, a to ve znění navrženém Senátem, který vyjádřil vůli se návrhem zákona už nezabývat.

K návrhu na zrušení zákona č. 287/1997 Sb. vedenému u Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 18/99 předsedkyně Senátu uvedla, že návrh tohoto zákona podala skupina poslanců, která jej odůvodnila tím, že při přijímání stabilizačních a ozdravných ekonomických opatření vlády bylo rozhodnuto, aby zaměstnancům v rozpočtových a některých dalších organizacích a orgánech, kteří jsou odměňováni podle zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, nenáležel další plat za druhé pololetí roku 1997 a obdobná úprava byla přijata také při schvalování zákona č. 201/1997 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a proto navrhovatelé měli za to, že je správné, aby obdobná adekvátní úprava byla provedena rovněž u osob, které jsou ze státních prostředků odměňovány podle zákona č. 236/1995 Sb. Námitka zpětné účinnosti zákona č. 287/1997 Sb. není opodstatněná. Pokud jde o ústavní zásadu soudcovské nezávislosti, k zárukám jejího dodržování patří hmotné zajištění soudců, které je však zajištěno především formou pravidelného měsíčního platu, jeho výše a podmínek poskytování, a tohoto peněžitého plnění se žádná restrikce nedotýkala. Přitom i v hodnotící zprávě Evropské komise o České republice bylo uvedeno, že platy soudců jsou relativně vysoké. Další plat je podle zákonné úpravy jednorázové peněžité plnění poskytované za stanovených podmínek jednou za půl roku, a přitom ze samotných podmínek vzniku nároku, jednou z nichž je trvání pracovního vztahu soudce k poslednímu dni pololetí, vyplývá, že toto peněžité plnění lze stěží pojímat jako hmotné zajištění soudců, jehož snížení či odejmutí by mohlo mít za následek ohrožení jejich nezávislosti. Pokud by tomu tak mělo být, a měl by v tom být spatřován rozpor s Ústavou, mělo by to platit i pro soudce Ústavního soudu, když čl. 81 a 82 Ústavy zaručující nezávislost soudců se jako obecná ustanovení vztahují i na tyto soudce. Senát však přesto při projednávání nového návrhu zákona, podle něhož došlo k odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1999 a druhé pololetí roku 2000, plně respektoval nález Ústavního soudu a vrátil návrh zákona Poslanecké sněmovně s pozměňovacím návrhem, jímž se z působnosti navrhované úpravy vylučovali soudci.

Ve věci návrhu na zrušení slova "soudcům" v § 1 zákona č. 308/1999 Sb., vedeného u Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 16/2000 se předsedkyně Senátu vyjádřila tak, že Senát návrh zákona vrátil Poslanecké sněmovně s pozměňovacím návrhem, jímž se z působnosti tohoto zákona vylučovali soudci. Senát při projednávání návrhu zákona respektoval rozhodnutí Ústavního soudu přijaté ve věci návrhu na zrušení zákona č. 268/1998 Sb. vyhlášené pod č. 233/1999 Sb.

III.

Ústavní soud postupoval v tomto řízení podle § 68 zákona č. 182/1993 Sb. Protože nebyly shledány důvody k odmítnutí návrhu nebo zastavení řízení ÚS ověřil, zda zákon č. 416/2001 Sb. byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Zjistil, že napadený zákon byl řádně projednán a schválen zákonodárným sborem, podepsán příslušnými ústavními činiteli a vyhlášen ve Sbírce zákonů. Proto nic nebránilo posuzovat napadené ustanovení zákona z hlediska jeho souladu s ústavním pořádkem ČR.

IV.

Danou problematikou se Ústavní soud zabýval již třikrát.

O návrhu Obvodního soudu pro Prahu 4 na zrušení zákona č. 268/1998 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, rozhodlo plénum Ústavního soudu tímto nálezem z 15. září 1999 sp. zn. Pl. ÚS 13/99:

"V ustanovení § 1 zákona č. 268/1998 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, se v textu „představitelům státní moci a některých státních orgánů1), soudcům2), státním zástupcům3) a členům prezidia Komise pro cenné papíry4) další plat5) za druhé pololetí 1998 nenáležejí“ zrušuje slovo „soudcům2)“ dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů. V jeho zbývající části se návrh na zrušení zákona č. 268/1998 Sb. zamítá“. Nález byl vyhlášen pod č. 233/1999 Sb. Kvalifikovaná většina pléna tehdy konstatovala, že napadený zákon sice nepůsobí zpětně, čili neporušuje zákaz retroaktivity a neodnímá oprávněným osobám práva již nabytá, jeho přijetím však v případě soudců byla porušena ústavně zaručená zásada soudcovské nezávislosti vycházející ze systému dělby moci jako základu demokratického právního státu. V tomto směru Ústavní soud poukázal na Ústavu Spojených států amerických. V nálezem bylo řečeno, že

princip soudcovské nezávislosti obsahuje v sobě celou řadu aspektů, z nichž některé jsou i materiální povahy. Ústavní soud také mimo jiné poznamenal, že jeho rozhodnutí se týká jen soudců obecných soudů, to znamená okresních, krajských a vrchních a Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, nikoli soudců Ústavního soudu, kteří jsou zákonem č. 236/1995 Sb. zařazeni do kategorie "představitel" a ne do kategorie "soudce", ačkoliv jsou nositeli moci soudní a také na ně se vztahuje čl. 82 odst. 1 Ústavy o nezávislosti soudců.

Návrh Městského soudu v Brně, na jehož straně jako vedlejší účastníci vystupovaly podle § 35 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb. ještě Obvodní soud pro Prahu 2 a Okresní soud Plzeň-město, na zrušení zákona č. 287/1997 Sb. , kterým se doplňuje zákon č. 236/1995 Sb. , o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, ve znění zákona č. 138/1996 Sb. , (v průběhu řízení byl petit správně upřesněn na návrh na zrušení § 4a zákona č. 236/1995 Sb. , ve znění zákona č. 287/1997 Sb. , a v návrhu Obvodního soudu pro Prahu 2 byl zformulován ještě přesněji, aby z textu ustanovení "Představiteli a soudci další plat za druhé pololetí roku 1997 nenáleží" bylo vypuštěno slovo "soudci"), Ústavní soud zamítl nálezem ze dne 3. 7. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 18/99. Tytéž návrhy podali i dva soudci Okresního soudu v Olomouci. Oba tyto návrhy byly usneseními Ústavního soudu z 24. 8. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 31/2000, a z 19. 10. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 30/2000, odmítnuty pro nepřípustnost z důvodu překážky věci rozhodnuté (§ 35 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb.).

Návrhy Obvodního soudu pro Prahu 2 a Okresního soudu Plzeň-město byly usneseními Ústavního soudu z 25. 4. 2000 a 5. 5. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 13/2000 a Pl. ÚS 18/2000, odmítnuty jako nepřípustné pro překážku litispendence (§ 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). V odůvodnění svého nálezu ze dne 3. července 2000, sp. zn. Pl. ÚS 18/99, vyhlášeného pod č. 320/2000 Sb. , Ústavní soud uvedl, že soudcovská nezávislost představuje jednu ze základních demokratických hodnot, jejímž zajištění nesporně napomáhá i materiální zabezpečení soudců. Zejména je podstatné, aby do platů soudců jiné orgány státní moci nezasahovaly, ať už jakoukoliv formou, svévolně a opakovaně. Ústavní soud se ve shodě s praxí Evropského soudu pro lidská práva zaměřil na otázky, zda odejmutí tzv. 14. platu soudcům obecných soudů bylo stanoveno zákonem, směřovalo-li k legitimnímu cíli a jestli bylo nezbytným v demokratické společnosti. Ústavní soud konstatoval, že zákonná forma zásahu do přiznaných práv byla splněna a přijatý zákon nemá retroaktivní účinky, a podotkl, že legislativní technika použitá v tomto případě, totiž novelizace původního zákona, je vhodnější než zvláštní a samostatný zákon, jak tomu bylo v jiných případech, z ústavněprávního hlediska však tento rozdíl není důležitý. Pokud jde o otázku legitimity cíle, k němuž odnětí dalšího platu soudcům směřovalo, Ústavní soud uvedl, že nemohl odhlédnout od obtížné sociální a hospodářské reality, v níž se Česká republika nacházela. Vycházející z toho, že soudci obecných soudů nežijí v izolaci a v jakémsi "právním a ekonomickém vakuu", vyslovil názor, že předem dané právo soudců na takové materiální zabezpečení, které nemůže být legislativní formou žádným způsobem a za žádných okolností změněno, nelze chápat jako neměnné dogma, i když teze deklarovaná v dřívějším rozhodnutí Ústavního soudu (č. 233/1999 Sb.), že stát je povinen vytvářet předpoklady pro nezávislost soudů a stabilizaci jejich pozice ve vztahu k moci zákonodárné a výkonné, platí. V dané věci se však zákonodárcův zásah do materiálního zabezpečení týkal celé veřejné sféry, nikoli pouze soudů, a odlišné posuzování této skupiny, i když speciálně chráněné ústavní zásadou nezávislosti, by pro ni v uvedeném kontextu znamenalo stěžejí přijatelné zvýhodnění.

Návrh Okresního soudu v Hradci Králové, na jehož straně jako vedlejší účastník vystupoval Okresní soud Plzeň-město, aby v § 1 zákona č. 308/1999 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1999 a za druhé pololetí roku 2000 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, tohoto znění "Představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry další plat za druhé pololetí roku 1999 a za druhé pololetí roku 2000 nenáleží" bylo zrušeno slovo "soudcům", byl nálezem ze dne 3. července 2000, sp. zn. Pl. ÚS 16/2000, vyhlášeném pod č. 321/2000 Sb. zamítnut. Tytéž návrhy podali také dva soudci Okresního soudu v Olomouci a soudci Okresního soudu v Ostravě, Okresního soudu Plzeň-město a Městského soudu v Brně. Návrh Okresního soudu Plzeň-město byl usnesením Ústavního soudu z 5. 5. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 18/2000, odmítnut pro překážku věci zahájené jako nepřípustný (§ 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu) a ostatní čtyři návrhy byly usneseními Ústavního soudu z 24. 8. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 31/2000, z 19. 10. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 30/2000, z 1. 9. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 32/2000, a z 26. 10. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 27/2000, odmítnuty jako nepřípustné pro překážku rei iudicatae (§ 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Po projednání tohoto návrhu a při hlasování o něm převládla nad pojetím, které se prosadilo v nálezu č. 233 /1999 Sb. , vycházejícím z názoru, že odejmutí dalších platů soudcům devalvuje jednu ze základních demokratických hodnot, jakou představuje soudcovská nezávislost, a je zásahem do nezadatelného práva soudců na nekrácení jejich platů jako záruky jejich nezávislosti a právní jistoty, onen názor, jenž se uplatnil v nálezu publikovaném pod č. 321/2000 Sb. , podle něhož zvláštní posuzování pouze jedné skupiny státem placených osob - soudců -, i když chráněné ve zvýšené míře ústavním principem nezávislosti, by znamenalo stěžejí přijatelné zvýhodnění, když postup zákonodárce se obecně týkal materiálního zabezpečení veřejné sféry jako celku. Na druhé straně byl však Ústavní soud vzdálen názoru, že by plat soudců měl být pohyblivým faktorem podle okamžitých představ toho či onoho vládního seskupení. Pokládal proto nalezené řešení za výjimečný

akt, který lze akceptovat pouze z vážných důvodů a jen v souvislosti s celkovou přiměřenou úpravou platů v celé sféře státních představitelů a zaměstnanců. Jedině v této celkové souvislosti bylo možno uznat dopad finančních potíží státu též na platy soudců. Právě za těchto okolností by připuštěním výjimky došlo k porušení ústavní zásady rovnosti, na jejímž základě je této zákonné úpravě podrobena celá oblast státních zaměstnanců i ústavních činitelů. Platy soudců jsou upraveny zákonem č. 236/1995 Sb. , podle jehož § 3 odst. 2 se plat určí jako součin platové základny a platového koeficientu stanoveného v závislosti na odpovědnosti a náročnosti vykonávané funkce. Podle § 3 odst. 3 se platovou základnou rozumí souhrn nejvyššího platového tarifu a maximální výše osobního příplatku stanovených zvláštním předpisem pro zaměstnance ministerstev. Výše platu je tedy přímo odvislá od výše platů zaměstnanců orgánů státní správy a tato propojenost platů, byla-li jednou přijata jako princip pro odměňování zaměstnanců státu, měla by být dodržována jak v případech valorizace mzdových tarifů (např. zvýšení o 17 % od 1. 1. 1999, jež mělo za následek zvýšení platů všech představitelů státní moci a státních zaměstnanců včetně soudců), tak při omezování výše některých materiálních požitků. Ústavní soud při svém rozhodování respektoval Parlament, který přijetím zákona č. 308/1999 Sb. využil své zákonodárné pravomoci a vycházející z možností státního rozpočtu a ekonomické situace státu zahrnul do úsporných opatření i soudce. Zaujal názor, že nevyplacení dalšího platu nemůže ohrozit nezávislost soudců, zejména proto, že nejde ani o překvapivý, ani o hluboký zásah do jejich materiálního zabezpečení. Nezávislost soudců je rovněž charakterizována řadou ústavních garancí, jako je jmenování do funkce bez časového omezení nebo zákaz přeložení a odvolání proti své vůli. Nadřazováním této zcela dílčí změny v materiálním zabezpečení soudců nad ostatní atributy soudcovské nezávislosti by naopak mohlo dojít ke snížení důvěry občanů v nezávislou justici. Další platy byly současně se soudci odebrány rovněž představitelům moci výkonné a moci zákonodárné, zůstala zachována rovnováha klasické dělby moci a neexistoval racionální důvod pro vynětí soudců z tohoto obecného zásahu státu, když nařízeními vlády č. 248/1998 Sb. , kterým se mění nařízení vlády č. 253/1992 Sb. , o platových poměrech zaměstnanců orgánů státní správy, některých dalších orgánů a obcí, ve znění pozdějších předpisů, a č. 126/2000 Sb. , kterým se mění nařízení vlády č. 253/1992 Sb. , o platových poměrech zaměstnanců orgánů státní správy, některých dalších orgánů a obcí, ve znění pozdějších předpisů, došlo již dříve ke krácení dalšího platu u zaměstnanců orgánů státní správy, některých dalších orgánů a obcí.

V.

1. Nyní projednávaný návrh na zrušení slova "soudcům" v § 1 zákona č. 416/2001 Sb. podaly po Městském soudu v Brně ještě Obvodní soud pro Prahu 1, Obvodní soud pro Prahu 2, Obvodní soud pro Prahu 5 a Okresní soud Praha - západ, které mají v tomto řízení postavení vedlejších účastníků. Tyto čtyři návrhy byly usneseními Ústavního soudu z 13. 8. 2002, 26. 8. 2002, 6. 2. 2003 a 27.5.2003 sp. zn. Pl. ÚS 13/02, Pl. ÚS 18/02, Pl. ÚS 3/03 a Pl. ÚS 11/03, odmítnuty jako nepřipustné, neboť Ústavní soud v téže věci již jedná, podle § 43 odst. 1 písm. e) a odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu (§ 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

Tyto soudy, na rozdíl od Městského soudu v Brně, který se ve svém návrhu soustředil na zásah do soudcovské nezávislosti, namítly také porušení zákazu retroaktivity a ochrany nabytých práv.

Pokud jde o tvrzenou retroaktivitu zákona č. 416/2001 Sb. , který nabyl účinnosti 28. 11. 2001, jak již bylo řečeno v nálezu č. 233/1999 Sb. , týkajícím se zákona č. 268/1998 Sb. , z § 4 odst. 2 zákona č. 236/1995 Sb. , ve znění zákona č. 138/1996 Sb. , vyplývaly zákonné podmínky pro vznik práva na další plat za druhé pololetí roku 1998, a to jednak skutečný výkon funkce po dobu alespoň 90 kalendářních dnů v tomto pololetí a dále trvání výkonu funkce představitele ke dni 30. listopadu 1998, resp. trvání pracovního vztahu soudce ke dni 31. prosince 1998. Právo na další plat by tedy vzniklo oprávněné osobě teprve splněním posléze uvedené podmínky, tj. nejdříve 30. listopadu 1998, pokud jde o představitele, a 31. prosince 1998, pokud jde o soudce, což ve svých důsledcích znamená, že napadený zákon, jenž nespojuje žádné právní účinky s jakoukoli právní skutečností, jež nastane před jeho účinností, nepůsobí zpětně, a protože ke dni jeho účinnosti, tj. k 19. 11. 1998, dosud žádné osobě nevzniklo subjektivní právo na další plat, nemohl ani zasáhnout do tzv. nabytých práv. Totéž platilo i pro zákony č. 287/1997 Sb. , který nabyl účinnosti 28. 11. 1997, a č. 308/1999 Sb. (pokud jde o soudce), který nabyl účinnosti 3. 12. 1999, a platí to i pro zákon č. 416/2001 Sb. , který nabyl účinnosti 28. 11. 2001. Zatímco z hlediska časové působnosti u zákonů č. 287/1997 Sb. , č. 268/1998 Sb. a č. 308/1999 Sb. , které odebíraly vyjmenovaným osobám, mezi nimi i soudcům, další platy jen za druhé pololetí let 1997 až 2000, bylo důležité ustanovení § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 236/1995 Sb. , ve znění zákona č. 138/1996 Sb. , které vznik nároku na další plat za druhé pololetí podmiňovalo, jak již bylo řečeno, u představitele výkonem funkce do 30. listopadu a u soudce trváním pracovního vztahu do 31. prosince, u zákona č. 416/2001 Sb. , který odňal další platy uvedeným osobám nejen za druhé pololetí roku 2001 v plné výši, ale také za obě pololetí roku 2002 vždy z jedné poloviny, hraje roli písm. b) tohoto zákonného ustanovení, podle něhož nárok na další plat nevznikne v prvním pololetí kalendářního roku představiteli, jehož výkon funkce skončil přede dnem 31. května, a soudci, jehož pracovní vztah skončil přede dnem 30. června.

Zákon č. 416/2001 Sb. nepůsobí zpětně a nelze mu vytýkat ani zásah do tzv. nabytých práv. Svůj názor na tuto otázku Ústavní soud vyjádřil např. v nálezu z 28. 2. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 9/95,

vyhlášeném pod č. 107/1996 Sb. a publikovaném také ve svazku 5 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu na str. 107 a následujících, jímž zamítl návrhy skupiny poslanců na zrušení zákona č. 34/1995 Sb. , kterým se doplňuje zákon č. 76/1959 Sb. , o některých služebních poměrech vojáků, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 33/1995 Sb. , kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 186/1992 Sb. , o služebním poměru příslušníků Policie České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 100/1970 Sb. , o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů. Navrhovatelé ve svých návrzích tvrdili, že napadené zákony zrušily nabytá práva, neboť odňaly určité skupině občanů jejich zákonem přiznaný nárok na výsluhový příspěvek nebo nárok na příspěvek za službu. Podle Ústavního soudu při odnětí nebo snížení těchto dávek, které dospějí až poté, co nová právní úprava nabude účinnosti, se nelze dovolávat ochrany nabytých práv. Kdyby i taková práva požívala ochrany, znamenalo by to, že v budoucnu by již nikdy nemohl být jejich rozsah zúžen, a to bez ohledu např. na ekonomickou situaci státu apod.

Ústavní soud na svém stanovisku setrvává a vychází z něj i v této věci, neboť uvedené dávky jsou svou povahou srovnatelné s dalším platem podle zákona č. 236/1995 Sb. (tzv. 13. a 14. plat).

2. Ústavní soud si dále musel položit otázku, zda jsou dány podmínky pro setrvání na právním názoru, který vyjádřil ve svých dvou posledních nálezech, týkajících se obdobného problému.

Především budiž řečeno, že nemá-li se sám Ústavní soud jako ústavní orgán, tj. orgán veřejné moci, dopouštět libovůle, jejímuž zákazu je sám také podroben, neboť i Ústavní soud, či právě on, je povinen respektovat rámec ústavního státu, v němž je výkon libovůle orgánům veřejné moci striktně zapovězen, musí se cítit vázán svými vlastními rozhodnutími, která může svou judikaturou překonat jen za určitých podmínek. Tento postulát lze přitom charakterizovat jako podstatnou náležitost demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR).

První možností, kdy Ústavní soud může překonat vlastní judikaturu, je změna sociálních a ekonomických poměrů v zemi, nebo změna v jejich struktuře, anebo změna kulturních představ společnosti. Další možností je změna či posun právního prostředí tvořeného podústavními právními normami, které v souhrnu ovlivňují nahlížení ústavních principů a zásad, aniž by z nich ovšem vybočovaly, a především neomezují princip demokratické právní státnosti (čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR). Další možností pro změnu judikatury Ústavního soudu je změna, resp. doplnění těch právních norem a principů, které tvoří závazná referenční hlediska pro Ústavní soud, tj. takových, které jsou obsaženy v ústavním pořádku ČR, nejde-li samozřejmě o změny odporující limitům stanoveným čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR , tj. nejde-li o změny podstatných náležitostí demokratického právního státu.

3. Ústavní soud zastává názor, že projednávanou věc je třeba hodnotit ve světle změn v právním řádu, k nimž došlo v době od přijetí nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/2000 a Pl. ÚS 18/99, tj. od července roku 2000 do dnešní doby. Byť Ústavní soud posuzoval zákon vydaný v roce 2001, je při posouzení jeho ústavnosti vázán maximou, že pro soud, tj. i Ústavní soud je rozhodující stav v době vyhlášení rozhodnutí v daném případě nálezu. Přitom řízení o kontrole norem představuje skutkový stav i platný stav právního řádu ke dni vyhlášení nálezu.

Zákonem č. 420/2002 Sb. , kterým se zkracuje doba, po kterou je představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům a státním zástupcům poskytován plat při dočasné neschopnosti k výkonu funkce, a kterým se stanoví některá opatření v nemocenském pojištění (péči) a v důchodovém pojištění, jenž nabyt účinnosti dnem 1. 1. 2003 bylo mimo jiné novelizováno ust. § 34 odst. 4 zákona č. 236/1995 Sb. tak, že představiteli, jehož výkon funkce se řídí zvláštním právním předpisem a zákoníkem práce , a soudci, který byl uznán dočasně neschopným k výkonu funkce, přísluší plat nejdéle po dobu 20 pracovních dnů při téže pracovní neschopnosti k výkonu funkce, nebo při více dočasných neschopnostech k výkonu funkce vzniklých v jednom kalendářním roce po tutéž dobu. Ostatním představitelům náleží z důvodů a za podmínek stanovených ve větě první plat nejdéle po dobu 30 kalendářních dnů.

Před nabytím účinnosti zákona č. 420/2002 Sb. , tj. do 31. 12. 2002, stanovil § 34 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. , že plat náleží představiteli i soudci bez rozdílu po dobu, po kterou dočasně nevykonával funkci a po níž by mu jinak náležely podle zvláštních předpisů dávky nemocenského pojištění po dobu 6 měsíců.

Zákonem č. 425/2002 , kterým se pro rok 2003 stanoví mimořádné opatření při určování výše platu a některých náhrad výdajů spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů, soudců a státních zástupců, a kterým se těmto osobám stanoví výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2003, jenž nabyt účinnosti 1. 10. 2002, bylo v § 1 stanoveno, že se pro určení platu a dalších náhrad a výdajů spojených s výkonem funkce v roce 2003 pro vyjmenované představitel a soudce použije platová základna ve výši dosažené k 31. 12. 2002. V důsledku změny právní úpravy platových tarifů a osobního příplatku provedené pro zaměstnance ministerstev s účinností následující po dni 31. prosince 2002 se platová základna v uvedeném roce nezvyšuje. Ustanovení § 2 zákona obsahuje zkrácení dalšího platu těmž osobám náležejícího podle zvláštních předpisů pro rok 2003 na polovinu. Ustanovení § 3 vyloučilo pro období od 1. 1. 2003 do 31. 12.

2003 použití § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. , o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, ve znění zákona č. 309/2002 Sb.

Přitom z důvodových zpráv k návrhům obou výše citovaných zákonů je zřejmé, že navrhovatelem byl sledován cíl spočívající v "zachování srovnatelného postavení jednotlivých skupin" osob, tj. státních zaměstnanců, představitelů státní moci a soudců, přičemž zvláštní postavení soudců, pokud jde o výši odměňování, se navrhovateli jevílo jako nespravedlivé a neproporcionální.

4. Naznačené změny v zákonné úpravě vztahující se k platovým poměrům soudců překročily dle názoru Ústavního soudu ústavní limity pro akceptaci "výjimečnosti" aktu, jímž došlo k odejmutí dalšího platu soudcům tak, jak ji definoval náleží Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 16/2000, publikovaný pod č. 321/2000 Sb. , a bylo třeba vycházet z principiální argumentace, kterou Ústavní soud vyložil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 13/99, publikovaném pod č. 233/1999 Sb.

Lze-li za zcela výjimečných okolností akcentovat princip rovnosti v oblasti restrikcí v odměňování státních zaměstnanců, ústavních činitelů a soudců před principem komplexně chápané nezávislosti soudců, neplatí tato relace obou principů obecně jako jednou pro vždy a za všech okolností daná. Naopak, platové poměry soudců v širokém smyslu mají být stabilní nesnižovatelnou veličinou, nikoli pohyblivým faktorem, s nímž kalkuluje to či ono vládní uskupení např. proto, že se mu zdají platy soudců příliš vysoké ve srovnání s platy státních zaměstnanců nebo ve srovnání s jinou profesní skupinou. Jinými slovy, lze-li akceptovat aplikaci principu rovnosti ve svrchu uvedeném smyslu co do výjimečného ekonomicky odůvodněného krácení platů všech, nelze akceptovat rovnost všech svrchu uvedených skupin (ani jako cílovou kategorii) co do konečné výše platů. Usilování o takovou rovnost vybočuje z kategorie ústavnosti, jde o politický cíl, který nemá oporu v ústavně chápaném principu rovnosti. Tento princip nalézá v materiálním smyslu své hranice ve vyjádření, dle kterého "stejně nesmí být upravováno libovolně nestejně, avšak zároveň nestejně nesmí být upravováno libovolně stejně". Princip rovnosti nelze chápat jako nivelizaci ve výsledku, nýbrž je třeba jej interpretovat jako garanci stejných startovních šancí. Takto vyložený princip rovnosti však zákonodárce zjevně nedodržel.

Ústavní soud posoudil napadenou část zákona z hledisek právě uvedených a dospěl k závěru, že je v rozporu s čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 82 odst. 1 Ústavy , z nichž plyne povinnost státu zajistit soudcům i materiálně nezávislost, a to jako garanci nestranného a spravedlivého rozhodování o právech osob. Rozpor s těmito ústavními ustanoveními dovedl při posouzení napadené části zákona v kontextu shora uvedené nové právní úpravy, která v souhrnu již skutečně může představovat reálnou hrozbu pro soudcovskou nezávislost se všemi negativními důsledky pro ochranu práv soukromých osob. Dále Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená část zákona je v rozporu s čl. 1 odst. 1 Listiny , který stanoví rovnost v právech, neboť dovedl, že v daném případě zákonodárce upravil stejné poměry nestejných profesních kategorií s cílem přiblížit se k nivelizaci ve výsledku, a tento cíl shledal Ústavní soud za nelegitimní.

VI.

Plénum Ústavního soudu proto s ohledem na shora uvedené důvody rozhodlo podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu o zrušení slova "soudcům" v § 1 zákona č. 416/2001 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 a stanovení výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2002 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům, členům prezidia Komise pro cenné papíry, zástupci Veřejného ochránce práv a členům bankovní rady České národní banky, pro rozpor s čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 82 odst. 1 Ústavy ČR a čl. 1 odst. 1 Listiny , a to ke dni publikace nálezu ve Sbírce zákonů.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 11. června 2003

Odlíšné stanovisko soudců Ústavního soudu JUDr. Pavla Varvařovského a JUDr. Miloslava Výborného
Hlasovali jsme proti zrušení slova "soudcům" v § 1 zákona č. 416/2001 Sb. , a to z následujících důvodů:

1) Neshledáváme žádné důvody, pro které bylo nezbytné opustit názor Ústavního soudu vyjádřený v nálezu publikovaném pod č. 321/2000 Sb. ve stejné věci, tj., že zvláštní posuzování pouze jedné skupiny státem placených osob - soudců - i když chráněné ve zvýšené míře ústavním principem nezávislosti, by znamenalo stěží přijatelné zvýhodnění jedné skupiny. Nevyplacení dalšího platu rozhodně nemohlo ohrozit nezávislost soudců. Jednak nejde o překvapivý ani hluboký zásah do jejich materiálního zabezpečení, zejména však nezávislost postavení soudců garantují dostatečně jiné instituty. Naopak, zdůraznění, že na nezávislost může mít vliv snížení finanční náhrady za výkon funkce, může vzbudit ve veřejnosti oprávněné pochybnosti o soudcovské nezávislosti a její podstatě. Řečeno souhrnně - nedomníváme se, že by platové restrikce, uplatněné stejně vůči všem osobám placeným z veřejných prostředků, jakkoliv nasvědčovaly tomu, že se snad platy soudců staly předmětem nahodilých či dokonce záměrných manipulací ze strany moci výkonné a zákonodárné.

2) Důvody pro opuštění předchozí judikatury Ústavního soudu, tak jak jsou v nálezu ze dne 11. června 2003 uvedeny, považujeme za nepřesvědčivé. Zejména argumentaci úpravami, ke kterým došlo až následně, tedy po přijetí úpravy, která byla Ústavním soudem přezkoumávána, považujeme za účelovou. Následné změny hmotného zabezpečení lze sice při kontrole norem považovat za argumentaci skutkovou, nic to však nemění na tom, že i nadále je např. zabezpečení soudců v nemoci nadstandardní. V těchto částech se odůvodnění, opírající se především o argumentaci principem rovnosti, dostává do polohy, kdy se de facto dožaduje toho, aby soudci byli vyčleněni do privilegované kategorie, aniž by bylo přesvědčivě zdůvodněno, z jakého důvodu by takové výsadní postavení mělo obstát.

3) Ústavní soud v řadě svých rozhodnutí vytkl obecným soudům, že při aplikaci práva postupují formalisticky, a že při řešení konkrétních případů pouštějí ze zřetele, že nalezené řešení musí být také akceptovatelné z hlediska obecně přijímané spravedlnosti a slušnosti (aequitas est mater exceptionis). Nyní v rozporu s touto zásadou rozhodl sám.

4) Kromě výše uvedených zásadních argumentů považujeme za potřebné uvést, že nález nedává zřetelnou odpověď na otázku (nikoliv bezvýznamnou) jaké vlastně jsou, resp. budou dopady vydaného rozhodnutí. Není totiž sporu o tom, že bylo zasaženo do právního předpisu, který byl v době rozhodování naplněn a do budoucna žádná závazná pravidla chování nestanoví. Jsou-li účinky derogačního nálezu v principu ex nunc, pak z ustanovení § 71 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, nedovozujeme (narozdíl od většiny), že samozřejmým efektem derogačního nálezu je následná povinnost státu vyplatit "zadržené" platy.

V Brně dne 11. června 2003

Odlišné stanovisko JUDr. Miloše Holečka

S rozhodnutím pléna Ústavního soudu z 11. června 2003, že dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů se v § 1 zákona č. 416/2001 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 a stanovení výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2002 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům, členům prezidia Komise pro cenné papíry, zástupci Veřejného ochránce práv a členům bankovní rady České národní banky ruší slovo "soudcům 2)", nesouhlasím a podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, k němu zaujímám odlišné stanovisko.

Ústavní soud rozhodoval o odejmutí dalších platů soudcům už počtvrté.

K výroku nálezu z 15.9.1999 sp. zn. Pl.ÚS 13/99 vyhlášeného pod č. 233/1999 Sb. , podle něhož v ustanovení § 1 zákona č. 268/1998 Sb. , o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, se v textu "Představitelům státní moci a některých státních orgánů 1), soudcům 2), státním zástupcům 3) a členům prezidia Komise pro cenné papíry 4) další plat 5) za druhé pololetí roku 1998 nenáleží zrušuje slovo "soudcům 2)" dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů, jsem nesouhlasil a vyhradil jsem si k němu odlišné stanovisko, jež bylo připojeno k nálezu a publikováno také na str. 196 a násl. svazku 15 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu. Odvolávám se na ně i v tomto případě. Nálezem ze 3.7.2000 sp. zn. Pl.ÚS 18/99 vyhlášeným pod č. 320/2000 Sb. byl zamítnut návrh na zrušení § 4a zákona č. 236/1995 Sb. , o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, ve znění zákona č. 287/1997 Sb. , podle něhož představiteli a soudci další plat za druhé pololetí roku 1997 nenáleží, a nálezem z téhož dne sp. zn. Pl. ÚS 16/2000 vyhlášeným pod č. 321/2000 Sb. byl zamítnut návrh na zrušení slova "soudcům" v § 1 zákona č. 308/1999 Sb. , podle něhož představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry další plat za druhé pololetí roku 1999 a za druhé pololetí roku 2000 nenáleží.

S oběma těmito rozhodnutími jsem souhlasil, neboť zásah zákonodárce do mzdové sféry soudců byl shledán důvodným z hlediska ekonomické situace ve státě, přiměřeným a v souladu se zásadou rovnosti.

Jsem přesvědčen, že i v tomto posledním případě měl Ústavní soud návrh zamítnout, neboť se neliší od předchozích věcí. Zákony o odejmutí dalších platů veřejným činitelům, mezi nimi i soudcům, které byly předmětem řízení před Ústavním soudem, bez přetržky pokrývají období od roku 1997 do roku 2002. Parlament byl k jejich přijímání veden týmiž důvody vycházejícími z možnosti a stavu státního rozpočtu. Podle mého názoru tak učinil v mezích své Ústavou dané zákonodárné pravomoci, aniž tím narušil rovnováhu mezi zákonodárnou a soudní mocí. Nic nenasvědčuje tomu, že Parlament porušil zásadu přiměřenosti (princip proporcionality) mezi použitými prostředky a sledovanými cíli a že ho k vydání zákona nevedl rozumný a opodstatněný důvod. K takovým zásahům je demokratický zákonodárce Ústavou zmocněn. Cit pro poměřování a vážení hodnot jako kritérium při rozhodování, tato jindy "silná zbraň" Ústavního soudu, tentokrát selhal.

Do úsporných opatření byli zahrnuti i soudci, kteří netvoří exkluzivní elitu, pro niž by

společenská a hospodářská realita neexistovala. Naopak při dodržení zásady rovnosti mají právní i morální povinnost se na ekonomických omezeních podílet spolu s ostatními.

Zatímco Ústavní soud ani ve svém prvním nálezu týkajícím se této věci neakceptoval námitky retroaktivity a odnětí nabytých práv a své rozhodnutí odůvodnil výhradně ohrožením soudcovské nezávislosti, v tomto posledním nálezu jako důvod derogačního rozhodnutí na prvním místě uvedl změny v právním řádu, k nimž došlo od června 2000, kdy byly přijaty dva zamítavé nálezy Ústavního soudu, vyvolané zákony č. 420/2002 Sb. a č. 425/2002 Sb. zhoršujícími platové poměry soudců, posléze však opět vyslovil tezi, že odejmutí dalších platů představuje hrozbu pro nezávislost soudců.

S tímto názorem nemohu souhlasit. Napadený zákon č. 416/2001 Sb. se vztahuje na období do 31.12.2002 a potom vyhasíná, zatímco zákony č. 420/2002 Sb. a č. 425/2002 Sb. platí až pro období od 1.1.2003. Tvrzení, že zákony, které dojdou uplatnění a začnou vytvářet právní vztahy až od 1.1.2003, ovlivnily situaci, která existovala do 31.12.2002, se neslučuje s mým právním myšlením. Vždy jsem byl proti privilegii, které přiznávalo představitelům a soudcům nárok na plat po dobu 6 měsíců při dočasné neschopnosti výkonu funkce, neboť podle mého přesvědčení pro takové zvýhodnění jedněch před druhými nebyl adekvátní a pro společnost pochopitelný a přijatelný důvod.

Nesouhlasím s tvrzením, že nyní byl Ústavní soud postaven před jinou výchozí situací. Jsem přesvědčen, že k podstatné změně poměrů, a to ani v důsledku dočasného "zmrazení" platové základny, nedošlo a že Ústavní soud rozhodoval o stejné materii jako v dřívějších případech.

Odebráním dalších platů nebyla ohrožena ani nezávislost soudců v pravém tohoto slova smyslu ani jejich nezávislost materiální a tudíž nebyly ohroženy ani podmínky pro jejich nestranné a spravedlivé rozhodování. Přijetím zákona č. 416/2001 Sb., jímž zasáhl i do platových poměrů soudců, Parlament neporušil ústavní zákon a proto měl být návrh podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zamítnut. Tento svůj názor jsem vyjádřil při hlasování.

V Brně dne 11. června 2003

Odlišné stanovisko soudce Ústavního soudu JUDr. Vojena Güttlera

K odlišnému stanovisku mě vedou zejména tyto důvody:

- 1) Judikatura Ústavního soudu v této věci není konzistentní. Mám za to, že důvody, o něž byl opřen nálezn uveřejněný pod č. 321/2000 Sb., se v principu nezměnily.
- 2) Zárukou nezávislosti soudců je jistě i jejich přiměřené materiální zabezpečení. Odnětí části tzv. dalšího platu však nepochybně nemůže - samo o sobě - nezávislost soudců ohrozit.
- 3) I když je povolání soudce velmi specifické, nelze z něho vytvářet zcela privilegovanou kategorii. Současná ekonomická situace státu, zejména v oblasti veřejných financí, nutí k řadě restrikcí; v tomto směru by tedy i soudci měli být solidární s jinými skupinami pracovníků, jichž se restrikce dotýkají.
- 4) Lze ovšem kritizovat systém, v němž dochází k odnímání dalšího platu (či jeho části) téměř každoročně samostatným zákonem. Tato praxe by se měla změnit, neboť nepřispívá posílení právní (a materiální) jistoty těch, jichž se odnětí dalšího platu dotýká.

V Brně dne 11. června 2003